

Nowe dane o występowaniu *Epuraea distincta* (GRIMMER, 1841) i *Stelidota geminata* (SAY, 1825) (Coleoptera: Nitidulidae) w Polsce

New data on the occurrence of *Epuraea distincta* (GRIMMER, 1841)
and *Stelidota geminata* (SAY, 1825) (Coleoptera: Nitidulidae) in Poland

Tadeusz WOJAS

Katedra Ochrony Ekosystemów Leśnych, Wydział Leśny UR, al. 29 Listopada 46, 31-425 Kraków;
e-mail: tadeusz.wojas@urk.edu.pl, ORCID: 0000-0002-8164-5059

KEY WORDS: *Epuraea distincta*, *Stelidota geminata*, Nitidulidae, Poland, distribution, new records.

Jeden z najbogatszych gatunkowo rodzajów w rodzinie łyszczynkowatych (Nitidulidae), *Epuraea* ERICHSON, 1843, liczy na świecie ponad 300 opisanych gatunków, występujących we wszystkich krainach zoogeograficznych. W Polsce stwierdzono występowanie 30 gatunków z tego rodzaju, przy czym jest możliwe odnalezienie kilku dalszych, w tym inwazyjnych (BURAKOWSKI i in. 1986, LASOŃ 2004, JELÍNEK i in. 2016).

Ogólny zasięg *Epuraea distincta* (GRIMMER) jest rozległy – rozciąga się od Wysp Brytyjskich i Francji na zachodzie poprzez północne Włochy, kraje Europy Środkowej, Syberię, po Japonię na wschodzie. Nie znany ze Skandynawii i Półwyspu Bałkańskiego z wyjątkiem południowej Finlandii oraz Chorwacji i Bośni i Hercegowiny (LÖBL i SMETANA 2007, RASSI i in. 2015). W Polsce należy do najrzadziej spotykanych gatunków tego rodzaju: znany dotychczas z 6 stanowisk zlokalizowanych w różnych regionach: Bieszczady (Hudów Wierszek), Pogórze Przemyskie (Brylińce), Beskidy Zachodnie (Gorce: Huba), Wyżyna Krakowsko-Wieluńska (Krzeszowice), Góry Świętokrzyskie (leśnictwo Cisów) oraz Pojezierze Mazurskie (Szeroki Bór) (TRELLA 1930, NUNBERG i PAWŁOWSKI 1974, KUBISZ 1994, KUBISZ i in. 1998, BOROWSKI 2007).

Epuraea distincta jest saproksylicznym mykofagiem, występującym głównie w wilgotnych lasach liściastych, głównie łęgowych, gdzie zasiedla rozkładające się kłody wierzb, olch, brzoź, rzadziej dębów, porośnięte owocnikami grzybów zgniliznowych, przede wszystkim z rodzajów *Daedaleopsis* SCHRÖT. i *Daedalea* PERS., w których prawdopodobnie rozwijają się larwy tego chrząszcza (AUDISIO 1993,

VORST i CUPPEN 1996). Jakkolwiek *E. distincta* jest gatunkiem rzadkim to postacie dorosłe znajduwane są często w znacznej liczbie osobników, najczęściej na owocnikach hub, ale także w ściółce i na pniach drzew z wyciekającym sokiem (KOCH 1989). W zdecydowanej większości doniesień występowanie tego gatunku powiązane było z obecnością owocników pospolitej huby *Daedaleopsis confragosa* (BOLTON) SCHRÖT. (TRELLA 1930, NUNBERG i PAWŁOWSKI 1974, STÜBEN i WENZEL 1996, VORST i CUPPEN 1996), przy czym niektórzy autorzy twierdzą, że *E. distincta* jest biologicznie związana wyłącznie z tym gatunkiem grzyba (ALEXANDER i ANDERSON 2012, ZIEGLER 2017).

W trakcie zbierania materiału do badań nad chrząszczami saproksylicznymi, autor znalazł imagines *Epuraea distincta* na owocnikach *Daedaleopsis confragosa*, porastających leżące kłody wierzby *Salix alba* L., na dwóch nowych stanowiskach:

- DA35 Wyżyna Małopolska (Płaskowyż Proszowicki): Kraków – Wzgórza Krzesławickie, 22 V 2020, 7 exx., w zbiorowisku zdziczałych zadrzewień na terenie dawnego fortu obronnego, leg. et coll. autor;
- DA17 Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: leśnictwo Trzyciąż (oddz. 417), 29 V 2021, 4 exx., na śródleśnej łące, leg. et coll. autor.

Z Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej *E. distincta* była wykazana przez KUBISZA (1994) z Krzeszowic, odległych o 25 km od stanowiska w Trzyciążu, natomiast z Wyżyny Małopolskiej gatunek ten nie był dotąd notowany.

Zwraca uwagę fakt, że większość doniesień o występowaniu *E. distincta* w Polsce (sześć spośród

ośmiu stanowisk) pochodzi z ostatnich 30 lat, co może wskazywać na proces ekspansji tego stosunkowo łatwego do odszukania i identyfikacji gatunku. Należy się spodziewać odnalezienia dalszych stanowisk, np. w Puszczy Białowieskiej, gdzie był on odnotowany w białoruskiej części tego kompleksu leśnego (TSINKEVICH 1998). Teza o ekspansji nie tylko w kraju, ale także w Europie potwierdzona może być przez fakt odszukania *E. distincta* w nowych krajach i regionach w końcu XX i na początku XXI w.: w Finlandii, Łotwie, Litwie, Irlandii i Szkocji, a także w północnych landach Niemiec (MUONA 1984, BARŠEVSKIS i SAVENKOVŠ 1992, KARALIUS i MONSEVIČIUS 1992, ANDERSON 2007, PHILP 2014, ZIEGLER 2017).

Rodzaj *Stelidota* ERICHSON, 1834 liczy około 50 gatunków, rozmieszczonych we wszystkich krainach zoogeograficznych, przy czym najliczniej jest reprezentowany w Krainie Neotropikalnej i Orientalnej (WEISS i WILLIAMS 1980, JELÍNEK 1984, 2001, FORD 1996). Tylko jeden gatunek występuje w Palearktyce: *S. multiguttata* REITTER 1877, rozsiedlony głównie w Krainie Orientalnej, sięgający po wschodnie Chiny, Taiwan i Koreę (KIREJTSHUK 2005). Pierwotny obszar rozsiedlenia *Stelidota geminata* (SAY) obejmuje część Krain Neotropikalnej i Nearktycznej, od Brazylii i Peru na południu do południowych krańców Kanady na północy (EPPO Global Database 2021). *S. geminata* jest jednym z kilkunastu inwazyjnych gatunków Nitidulidae związanych z rozkładającym się materiałem roślinnym, zwłaszcza z owocami o miękkim miąższu, zawleczonych w ostatnich 40 latach do Obszaru Śródziemnomorskiego, skąd w różnym tempie rozprzestrzeniły się do obszarów położonych bardziej na wschód i na północ (JELÍNEK i in. 2016). Z tej grupy w Polsce stwierdzono do tej pory kilka gatunków z rodzajów *Carpophilus* STEPHENS, 1830. i *Glischrochilus* REITTER, 1873 (LASOŃ 1998, LASOŃ i HOLLY 2015).

W Europie *S. geminata* stwierdzono po raz pierwszy w archipelagu Azorów w roku 1984, a następnie na Półwyspie Iberyjskim i w krajach Europy Środkowej: Niemczech, Austrii i na Węgrzech (JELÍNEK i in. 2016). W roku 2018 był po raz pierwszy stwierdzony w Rumunii (STAN 2019). Z Polski po raz pierwszy wykazany również w 2018 roku, z naturalnych biotopów rezerwatu „Łęczczok”, gdzie był zebrany z owocnika pospolitego grzyba zgniliznowego, żółciaka siarkowego *Laetiporus sulphureus* (BULL.) MURR. (KRÓLIK 2019), a następnie został wykryty w Babiogórskim Parku Narodowym oraz na dwóch stanowiskach na Nizinie Sandomierskiej (SZAFRANIEC i in. 2019, OLBRYCHT i KUCHARSKA-SWIERSZCZ 2021).

W trakcie przeszukiwania przyzmy kompostowej, wśród gnijących odpadków owoców znaleziono imagines *Stelidota geminata* na nowym stanowisku:

– DA24 Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kraków – Śródmieście (Piasek), 13 IX 2021, 1 ex., 15 IX 2021, 1 ex., w przyzmy kompostu, na rozkładających się resztkach owoców, leg. et coll. autor.

Podane stanowisko jest piątym w Polsce, a nowym na Wyżynie Krakowsko-Wieluńskiej. Obecnie wszystkie znane stanowiska znajdują się w południowej części kraju, ale wzięwszy pod uwagę biologię gatunku i jego zdolność do dyspersji, w najbliższych latach należy się spodziewać kolejnych doniesień o nowych stanowiskach tego gatunku w innych regionach.

PIŚMIENNICTWO

- ALEXANDER K.N.A., ANDERSON R. 2012. The beetles of decaying wood in Ireland. A provisional annotated checklist of saproxylic Coleoptera. Irish Wildlife Manuals, No. 65. National Parks and Wildlife Service, Department of the Arts, Heritage and the Gaeltacht, Dublin, Ireland.
- ANDERSON R. 2007. *Eपुरaea distincta* (GRIMMER) (Nitidulidae) new to Ireland. The Coleopterist **16**: 130.
- AUDISIO P. 1993. Nitidulidae – Kateretidae. Fauna d'Italia, **32**: I-XVI + 1-971.
- BARŠEVSKIS A., SAVENKOVŠ N. 1992. Jaunas un mazpazīstamas vabolu sugas Latvijas fauna [New and poorly recognized beetle species in Latvian fauna]. Daba un muzejs – Rīga, Gandrs, **4**: 17-19.
- BOROWSKI J. 2007. Waloryzacja drzewostanów Gór Świętokrzyskich przy wykorzystaniu mycetobiontycznych chrząszczy grzybów nadrzewnych. (ss. 119-147) [W:] J. BOROWSKI, S. MAZUR (red.): Waloryzacja ekosystemów leśnych Gór Świętokrzyskich metodą zooindykacyjną. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1986. Chrząszcze – Coleoptera. Cucujoidea, część 1. Katalog Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **12**: 1-266.
- EPPO Global Database. 2021. (dostęp: 21.10.2021) [<https://gd.eppo.int/taxon/STELGE/distribution>]
- FORD E.J. 1996. The genus *Stelidota* ERICHSON in North America: a new species from Florida, new synonyms and lectotype designations (Coleoptera: Nitidulidae). The Coleopterists Bulletin, **50**: 149-153.
- JELÍNEK J. 1984. Revision of the genus *Stelidota* from Asia, Australia and Pacific area (Coleoptera, Nitidulidae). Acta Entomologica Bohemoslovaca, **81**: 132-156.
- JELÍNEK J. 2001. New taxa of the genus *Stelidota* (Nitidulinae) from Asia with reexamination of *Stelidota besucheti* complex (Coleoptera, Nitidulidae). Special Publication of the Japan Coleopterological Society, **1**: 251-266.
- JELÍNEK J., AUDISIO P., HÁJEK J., BAVIERA C., MONCOUTIER B., BARNOUIN T., BRUSTEL H., GENÇ H., LESCHEN R.A.B. 2016. *Eपुरaea imperialis* (REITTER, 1877), new invasive species of Nitidulidae (Coleoptera) in Europe, with a checklist of sap beetles introduced to Europe and mediterranean areas. Atti della Accademia Peloritana dei Pericolanti, Classe di Scienze Fisiche, Matematiche e Naturali, **94**: 1-24.

- KARALIUS S., MONSEVIČIUS V. 1992. 34 new and 3 rare for Lithuania species of Coleoptera found in 1973-1991. (ss. 5-11) [W:] V. JONAITIS (red.) New and Rare for Lithuanian Insect Species Records and Descriptions of 1992. Vilnius.
- KIREJTSHUK A.G. 2005. On the fauna of Nitidulidae (Insecta, Coleoptera) from Taiwan with some taxonomical notes. *Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici*, **97**: 51-113.
- KOCH K. 1989. Die Käfer Mitteleuropas. Ökologie, Bd. 2, Goecke & Evers, Krefeld.
- KRÓLIK R. 2019. Dane o występowaniu w Polsce kilku nowych i niedawno odkrytych gatunków chrząszczy (Coleoptera). *Acta Entomologica Silesiana*, **27** (online 011): 1-5.
- KUBISZ D. 1994. Materiały do znajomości rozszedlenia w Polsce niektórych gatunków Nitidulidae (Coleoptera). *Acta Entomologica Silesiana*, **2**: 45.
- KUBISZ D., SZWAŁKO P., WOJAS T. 1998. Materials to the fauna of Coleoptera of the Western Bieszczady Mts. (Polish Eastern Carpathians). *Roczniki Muzeum Górnosląskiego w Bytomiu, Przyroda*, **15**: 5-15.
- LASOŃ A. (1998) 1999. *Carpophilus marginellus* MOTSCHULSKY, 1858 i *Meligethes caudatus* GUILLEBEAU, 1897 (Coleoptera: Nitidulidae) – gatunki nowe dla fauny Polski. *Wiadomości Entomologiczne*, **17**: 165-168.
- LASOŃ A. 2004. *Eपुरaea (Eपुरaea) muehli* REITTER, 1908 i *Meligethes matronalis* AUDISIO et SPORNRAFT, 1990 – nowe dla Polski gatunki chrząszczy oraz nowe dane o rozmieszczeniu Kateretidae i Nitidulidae (Coleoptera) w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne*, **23**: 21-28.
- LASOŃ A., HOLLY M. 2015. *Glischrochilus grandis* TOURNIER, 1872 – nowy gatunek chrząszcza dla fauny Polski oraz nowe dane o rozszedleniu przedstawicieli rodzaju *Glischrochilus* REITTER, 1873 (Coleoptera: Nitidulidae: Cryptarchinae). *Acta Entomologica Silesiana*, **23** (online 005): 1-4.
- LÖBL I., SMETANA A. 2007. Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Volume 4: Elateroidea, Derodontoidea, Bostrichoidea, Lymexyloidea, Cleroidea, Cucujoidea. Apollo Books, Stensrup, 935 ss.
- MUONA J. 1984. Coleoptera new to Finland. *Notulae Entomologicae*, **64**: 92.
- NUNBERG M., PAWŁOWSKI J. 1974. Das Vorkommen einiger Nitiduliden (Coleoptera) in Polen. *Polskie Pismo Entomologiczne*, **44**: 543-547.
- OLBRYCHT T., KUCHARSKA-ŚWIERSZCZ M. 2021. Nowe dane o występowaniu inwazyjnego gatunku *Stelidota geminata* (SAY, 1825) (Coleoptera, Nitidulidae) w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne*, **40**: 8-9.
- PHILP B. 2014. *Eपुरaea distincta* (GRIMMER) (Nitidulidae): a first record for Scotland. *The Coleopterist*, **23**: 114.
- RASSI P., KARJALAINEN S., CLAYHILLS T., HELVE E., HYVÄRINEN E., LAURINHARJU E., MALMBERG S., MANNERKOSKI I., MARTIKAINEN P., MATTILA J., MUONA J., PENTINSAARI M., RUTANEN I., SALOKANNEL J., SIITONEN J., SILFVERBERG H. 2015. Kovakuoriaisten maakuntaluettelo 2015 [Provincial List of Finnish Coleoptera 2015]. *Sahlbergia*, **21** (Suppl. 1): 1-164.
- STAN M. 2019. The first record of *Stelidota geminata* (Coleoptera, Nitidulidae) in Romania. *Travaux du Muséum National d'Histoire Naturelle "Grigore Antipa"*, **62**: 57-60.
- STÜBEN P.E., WENZEL E. 1996. Zur Käferfauna (Col.) eines Ton- und Sandabbaugesbietes im Niederrheinischen Tiefland. *Mitteilungen der Arbeitsgemeinschaft Rheinischer Koleopterologen*, **6**: 135-183.
- SZAFRANIEC S., CHACHUŁA P., MELKE A., RUTA R., SZOŁTYS H. 2019. New findings of rare and interesting beetles (Coleoptera) in the Babia Góra National Park. *Wiadomości Entomologiczne*, **38**: 212-231.
- TRELLA T. 1930. Wykaz chrząszczy okolic Przemysła. Uzupełnienia do dotychczasowych wykazów oraz rodzina Chrysomelidae. *Polskie Pismo Entomologiczne*, **9**: 186-200.
- TSINKEVICH V.A. 1998. Przegląd chrząszczy z nadrodziny Cucujoidea białoruskiej części Parku Narodowego "Belovezhskaya Pushcha". *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody*, **17** (Supl. 3): 123-135.
- VORST O., CUPPEN J.G.M. 1996. Vijf kevers nieuw voor de Nederlandse fauna uit het Naardermeer (Coleoptera: Ptiliidae, Staphylinidae, Nitidulidae). *Entomologische Berichten*, **56**: 61-71.
- WEISS M.J., WILLIAMS R.N. 1980. An annotated bibliography of the genus *Stelidota* ERICHSON (Coleoptera: Nitidulidae, Nitidulinae). Ohio Agricultural Research and Development Center, Research Circular, **255**: 1-37.
- ZIEGLER W. 2017. Die Käferfauna des NSG „Vierwald“ bei Boizenburg – Ergebnis einer Untersuchung im Jahr 2016 mit dem Erstnachweis einiger Arten für Mecklenburg-Vorpommern (Coleoptera). *Virgo – Mitteilungsblatt des Entomologischen Vereins Mecklenburg*, **19**: 36-50.

Wpłynęło: 20 listopada 2021
Zaakceptowano: 26 stycznia 2022